

Peaminister Ansipi ülevaade teadus- ja arendustegevuse olukorrast ning valitsuse poliitikast selles valdkonnas

*Peaminister Andrus Ansip,
7. detsember 2010*

Austatud Riigikogu esimees, lugupeetud Riigikogu liikmed

Ülemaailmse majanduskriisi ajal on valitsuse eesmärgiks olnud Eesti majanduskeskkonna usaldusväarsuse suurendamine ning erilise tähelepanu pööramine tootlikkust ja konkurentsivõimet suurendavatele valdkondadele. Ennekõike pean silmas teadus- ja arendustegevust, haridust, investeeringuid ning ettevõtete toetamist nende läbilöögivõime suurendamiseks maailmas.

Eesti riigieelarvelise panuse osakaal haridusse ja majandusse ületab selgelt OECD riikide keskmist. Avaliku sektori investeeringute suhe SKPsse on meil Euroopa kõrgemaid. Fakt, et piiratud eelarvetoetuste juures ületavad riigieelarvelised investeeringud 2010. aastal esmakordselt 1 miljardi euro piiri, on kõnekas. See näitab, et üheskoos eelarve tasakaalu väärtustamisega on võimalik suunata senisest rohkem vahendeid Eesti konkurentsivõime toetamiseks ja uute töökohtade loomiseks.

Hariduskulutuste suurendamine on kindlasti Eesti edulugu. 2008. aastal moodustasid hariduskulud 6,7 protsenti SKPst. Euroopa Liidu 27 riigist on see näitaja Eestist suurem vaid kolmel riigil – Küprosel, Taanil ja Rootsil.

Eesti inimesed, asutused ja ettevõtted investeerivad oma tulust üha rohkem teadusesse ja arendustegevustesse. Majanduskriisi alguses otsustas valitsus investeerida sellesse valdkonda rohkem kui varem seatud plaanid ette nägid. Avaliku sektori investeeringute kiirema kasvatamise eesmärk oli luua ettevõtetele võimalikult head tingimused kriisist väljumiseks ja pikaajaliseks senisest kõrgema lisandväärtusega kasvuks. See oli õige otsus. Teadus- ja arendustegevuse rahastamine suhtena meie sisemajanduse kogutoodangusse kasvas kõige sügavamal kriisiaastal 13 protsendipunkti võrra ning kerkis 1,42 protsendini SKPst.

Reeglina vähenevad ettevõtete arenduskulud majanduskriiside ajal märkimisväärselt. Eestis jäid ettevõtete arendusinvesteeringud vaatamata keerulistele oludele absoluutmahus samale tasemele. Oma osa on selles ka valitsusel. Ettevõtlussektori teaduse ja arenduse rahastamine riiklikest vahenditest suurenes 2009. aastal tervelt kolmandiku võrra. Siinkohal tänan ettevõtjaid, kellel on jätkunud ettenägemisvõimet ja püsivust panustada tegevustesse, mis ei tooda kohe kasumit, kuid loovad palju uusi võimalusi tulevikuks.

Austatud Riigikogu,

Kuigi üleilmne majanduskriis pole veel kaugelki möödas, on suundumused majanduses head. Eesti kolmanda kvartali majanduskasv oli Euroopa kiiremaid, küündides 4,7 protsendini aastases võrdluses. Ekspordimahud on jõudnud kriisieelse ajaga võrreldavale tasemele. Septembris suurenes kaupade eksport aastases võrdluses 41 protsenti. Esimese üheksa kuu eksport oli eelmisest aastast 28 protsenti suurem.

Olulised on esimesed märgid majanduse struktuuri muutumisest. Eesti majanduse kasvu veab tööstus, kus hõive kasvas kolmandas kvartalis 12 protsenti. Iga protsendipunkti taga on tegelikkuses tuhat uut töökohta. Ettevõtted löid 12 000 inimesele võimaluse teha tööd ning valdavalt on tegemist kõrgepalgaliste töökohtadega.

Võrreldes 2010. aasta kolmanda kvartali tööstustoodangu indeksit 2005. aastaga näeme, et valdkondades, kus lisandväärtus hõivatu kohta on kõrge (paberi-, kemikaalide ja keemiatoodete,

kütteõlide, ehitusmaterjalide, metalltoodete, elektroonika ja arvutite, masinate ja seadmete tootmine) on toodangu maht kasvanud keskmiselt 36 protsenti ning jõudnud kriisieelsele tasemele. Arvuti- ja elektroonikaseadmete tootmine on kasvanud neli korda. Hõivatu kohta keskmise lisandväärtusega valdkondades on tootmismahd suurenenud tervelt viiendiku võrra. Madala lisandväärtusega sektorites (tekstiili-, rõiva-, naha- ja mööblitootmine) toodetakse täna aga veerandi võrra vähem kui viis aastat tagasi.

Viimase poole aasta arengud lükkavad ümber mitmete ekspertide väiteid, justkui poleks majanduskriis Eesti majanduse struktuuri positiivset nihet kaasa toonud. Julgustavad märgid on selgelt näha. Kuid taolised muutused on alati pikaajalised. Oleks naiivne arvata, et ühe aastaga muutuvad ehitusfirmad IT ettevõteteks või loota, et paari kuuga on võimalik hakata tootma oluliselt kõrgema lisandväärtusega kaupu.

Püsivaid struktuurimuutusi toetab läbimõeldud ja järjepidev teadus- ja innovatsioonipoliitika ning jätkuv panustamine haridusse. Ilma uuenduslikkuse, tootearenduse ja uute teaduslahenduste juurutamiseta ei suuda me täita eesmärki muutuda kõrgtehnoloogiliseks riigiks, mis konkureerib meie Põhjala naabritega kui võrdne võrdsega.

Käesoleval aastal on kinnistunud mitmed soodsad suundumused, mis laovad aluspõhja kõrgema lisandväärtusega majandusele. Eelmisel aastal töötas Eestis 1000 teadlast ja inseneri rohkem kui 2005. aastal. Täistööajaga teadlaste ja inseneride arv on nelja aasta jooksul kasvanud veerandi võrra jõudes 5,5lt töötajalt 7,24ni tuhande hõivatu kohta. Muljetavaldav kasv on olnud ettevõtetes, teadlasi ja insenere töötab seal 2000. aastaga võrreldes koguni neli korda rohkem. Teadlaskond on muutunud nooremaks, seda eriti viimasel kolmel aastal.

Meie teadlaste rahvusvaheline konkurentsivõime kasvab pidevalt. Kõrgekvaliteediliste publikatsioonide arv on viie aastaga kahekordistunud ja küündib sel aastal 1500ni. Eesti teadlased ja ettevõtted on väga edukad Euroopa Liidu 7. raamprogrammis osalemisel. Suhtena SKPst on Eesti rahastus aastatel 2007-2009 liikmesriikidest suurim. Hetkel osaleb erinevates projektides 286 Eesti organisatsiooni.

Rõõmu valmistab Eesti majanduse pidevalt suurenev uuendusvõime. 2009. aasta Euroopa innovatsiooniedetabelis tõusis Eesti 13. kohale. Esmakordselt kuulume kohe innovatsiooniliidrite järel olevasse gruppi. Olles samal tasemel Austria, Luksemburgi, Belgia, Iirimaa, Prantsusmaa, Hollandi ja Küprosega ning paremad Euroopa Liidu keskmisest, oleme kõrge tehnoloogilise arenguga ja innovaatiliste riikide hulgas jalad tugevalt maha saanud.

Lugupeetud Riigikogu liikmed,

Hariduse ja teaduse rahastamise tase suhtena sisemajanduse kogutoodangust on Euroopa riikidega võrreldes hea. Senised tulemused näitavad, et liigume sihipärase töö tulemusel õiges suunas. Päril tippu jõudmiseks on siiski veel palju teha. Eriti hariduses aga ka teaduses peame oluliselt rohkem tähelepanu pöörama raha kasutamise efektiivsusele. Sama kehtib ettevõtete toetamise kohta.

Mahukate investeringute tulemusel on Eesti kõrghariduse ning teadus- ja arendustegevuse taristu jõudnud Euroopa kõrgtasemele. See on lühikese ajaga märkimisväärne saavutus, mis muudab Eesti oma ala tippudele atraktiivseks töökohaks. Kuid teatud valdkondades on teadusasutused ja ülikoolid hädas uute ruumide ja laborite maksimaalse kasutamisega. Euroopas läbilöögivõimeliste teadus- ja arenduskeskuste arendamiseks peame uute pikaajaliste rahastamiskavade kokkupanekul rohkem keskenduma strateegilisele sihtidele ja vältima üleinvesteeringuid.

Valitsus astus Eesti teadustaristu teekaardi koostamisega suure sammu peamiste sihtide väljaselgitamiseks. Teekaardis sisalduvad 20 objekti annavad hea aluse edasisteks aruteludeks ja ideede täpsustamiseks teadusasutuste ja ettevõtete koostöös. Riiklikult olulise teadustaristu väljaarendamist rahastab valitsus järgmise kolme aasta jooksul 460 miljoni krooniga.

Senisest rohkem tähelepanu tuleb pöörata teadlaste ja kõrgelt haritud spetsialistide juurdekasvu soodustavate ja rahvusvahelisi kogemusi pakkuvate tegevuste tulemuslikkusele. Kuigi inimeste arendamise toetussummad on märkimisväärsed, ei ole me suutnud doktoriõppe lõpetanute arvu nelja aasta jooksul oluliselt suurendada. Välistudengite arv meie ülikoolides on küll tasapisi kasvanud, kuid rahuloluks ei ole põhjust.

Valitsus esitas hiljuti Riigikogule teadus- ja arendustegevuse seaduse muudatusettepanekud, mis näevad ette võimaluse doktorantidega nooremteaduri töölepingu sõlmimiseks. Selle muudatuse eesmärgiks on tugevdada ülikoolide ja doktorantide sidet, luua noortele teadlastele paremad sotsiaalsed tagatised ja suurendada doktorantide motiveeritust õpingute õigeaegseks lõpetamiseks. Seaduseelnõus määratletakse ka järeldoktori staatus. Sel aastal käivitatud Tagasi Kooli programmi kaudu tahame doktorikoolide abil õpingute juurde tagasi tuua 100 doktoranti. Need meetmed aitava olukorda parandada, kuid teadlaste juurdekasv ning meie kõrghariduse rahvusvahelisemaks muutmine on jätkuvalt kesksed väljakutsed.

Vajame arutelu ka ülikoolide rollist ja vastutusest. Selleks, et noored tahaksid kõrgharidust omandada peab ülikoolide maine olema kõrge. Ülikoolid peavad olema ühiskonna vajadustele avatud ning majanduse ja tööturuga rohkem ühte jalga käima. Tahan tunnustada rektor Alar Karist, kes on muutuste vajadust hästi tunnetanud ja algatanud Tartu Ülikooli seaduse uuendamise, mis võimaldab käivitada ülikoolide juhtimise keerulise ja tundliku arutelu.

Head kuulajad,

Suuremat läbimõeldust ja tulemuslikkust peame otsima ka ettevõtete konkurentsivõime toetamisel. Eelmisel ja sel aastal oleme ettevõtete toodete ja teenuste arendust toetanud 450 miljoni krooniga. Ligikaudu kolmandik sellest toetusest on suunatud bio- ja geenitehnoloogia ning biomeditsiini arendamiseks ning kolmandik info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arendamiseks. See näitab selget prioriteetsete valdkondade eelistamist. Nende investeringute mõju on veel liiga vara hinnata, kuid toetuste eesmärgipärasuse ja tulemuslikkuse arutelu on kahtlemata vajalik.

Võimalikult soodsa ettevõtluskeskkonna loomisel peame vaatama kõiki võimalikke meetmeid terviklikult, arvestama ettevõtete esmatahtsate vajadustega ning arutama kas toetused on tõhus vahend konkurentsivõimelisema ettevõtluskeskkonna loomiseks. Meie ettevõtetel võivad olla väga head tooted ja teenused, kuid lennuühenduste ning kaubavahetuseks vajaliku taristu puudumisel ei ole neid võimalik müüa. Piiriülese taristu arendamine ja lennuühenduste arvu suurendamine on kahtlemata Eestile olulised väljakutsed.

Teadus- ja arendusnõukogu liikmed Linnar Viik ja Allan Martinson esitlesid paari nädala eest nõukogule raportit erasektori arendustegevuse ja innovatsioonivõime suurendamiseks. Raportisse on koondatud Eesti ettevõtjate arvamused ja ettepanekud, kes ootavad valitsuselt ennekõike majanduskeskkonna stabiilsuse ja vabaduse kindlustamist, maksusüsteemi stabiilsust ja riigi kulude kontrolli all hoidmist. Just nii on valitsus püüdnud ka talitada. Rõhutan raportis välja pakutud strateegilist suunda Eesti positsioonide tugevdamiseks nii ekspordi kui välisinvesteeringute osas meie peamistel sihtturgudel Skandinaavias ja Saksamaal. Lõimumine Põhja-Euroopa majandusruumiga peab olema nii valitsuse kui ettevõtete tähelepanu keskmes. Valitsus saab Eesti kohaloleku suurendamiseks veel palju teha, kuid ennekõike oleneb meie edukus ettevõtjatest.

Üks olulisemaid edu võtmeid välisurgudel on meie ettevõtete suurem koostöö. Maailma mastaabis väikestele Eesti ettevõtetele on eksportimisel logistikakulud suured, mahud väikesed ning isiklik suhtevõrgustik kasin. Julgustan Eesti ettevõtteid tihedamale koostööle - kasutage ära juba turul kanda kinnitanud firmade kogemusi ja võimalusi.

Head kuulajad,

Lõpetan teadus- ja arendusnõukogu raportis antud hinnanguga, mille kohaselt on uuenduslikkuse ergutamiseks Eesti praeguse prognoositud majanduskasvu kahekordistamine lähimal seitsmel aastal teostatav. Seda juhul kui teeme hästi läbimõeldud ja õigeid otsuseid ning väärtustame ja hoiame seniseid tugevusi.

Täna Riigikogu väga hea koostöö eest teaduse ja innovatsiooni arendamisel, kriisi ajal on Eesti suutnud vastu võtta eelarved, kus haridus ning teadus- ja arendustegevus on selgesti eelisarendatud. See on meie pikaajalise edu oluline eeldus.

Loodan, et teadus- ja arendustegevuse korraldamise seaduse ning Tartu Ülikooli seaduse osas käivituvad Riigikogu juhtimisel laiapinsed ja elavad arutelud.